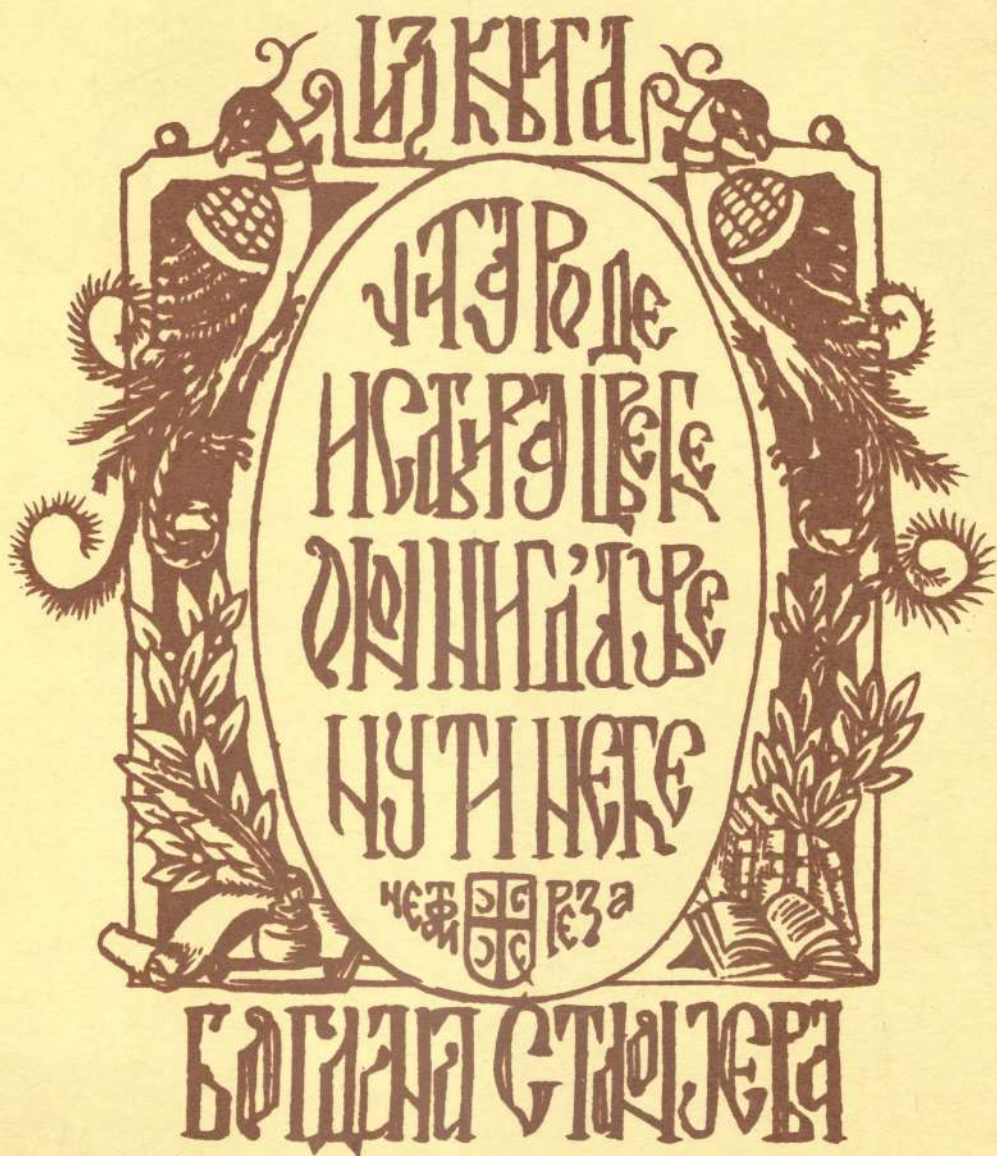

Архив Војводине Нови Сад

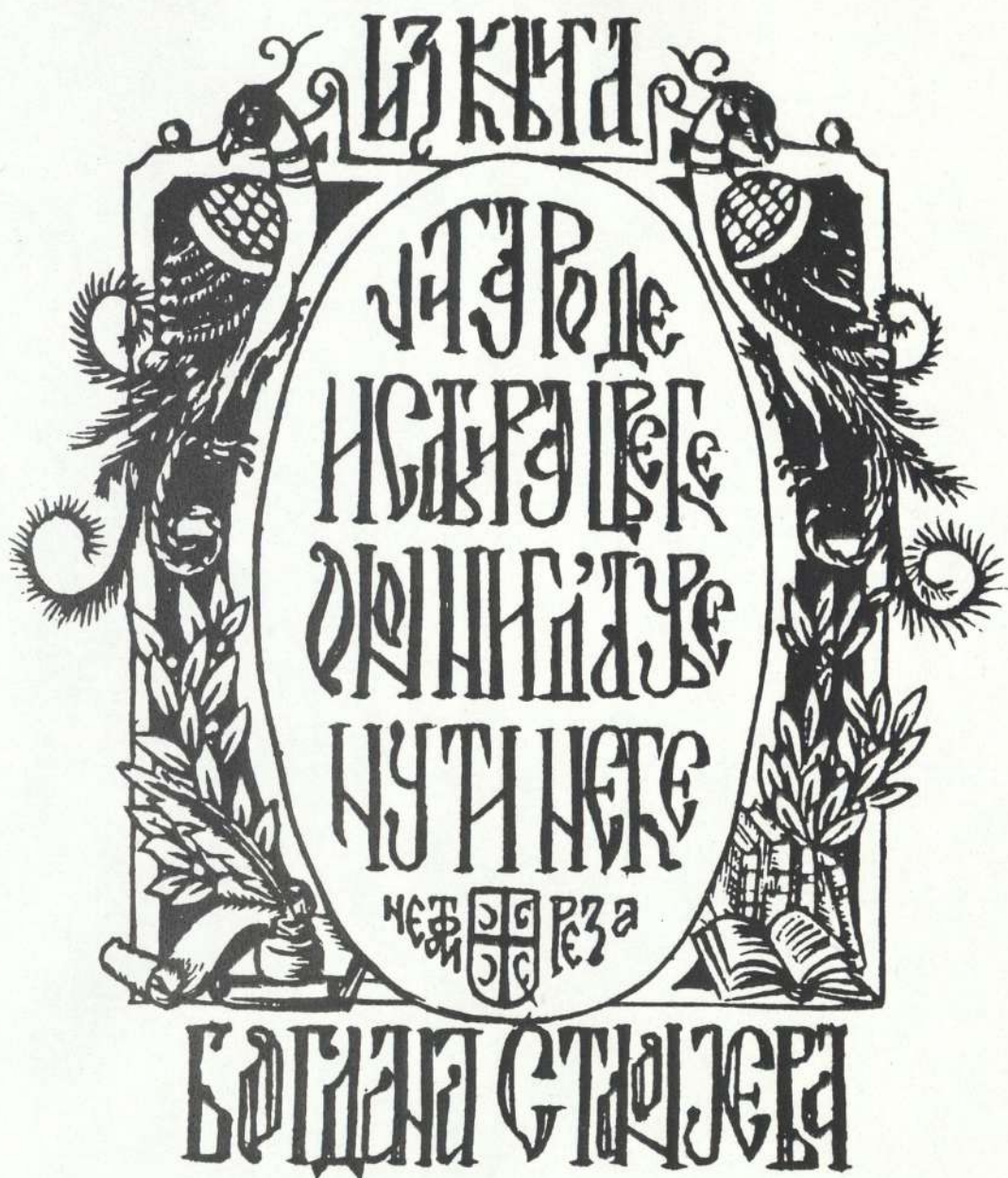

БОГДАН Т. СТАНОЈЕВ

ЕКСЛИБРИСИ

Архив Војводине Нови Сад

БОГДАН Т. СТАНОЈЕВИЋ

ВОЈВОЂАНСКИ ЕКСЛИБРИСИ

Нови Сад, 1999

Уводна реч

ЕКСЛИБРИС, је штампана или ручно израђена налепница, која се лепи на унутрашњој страни предњих корица књиге и означава његовог власника. Све књиге у некој приватној библиотеци, ређе и оне у друштвеној својини, поседују исто обележје.

Екслибрис, што на латинском значи "из књига" јавља се још крајем 15. века, и то у Немачкој, где се почела развијати штампарска делатност а затим и у другим земљама.

Налепница је по правилу уметнички рад, малог формата где се иза натписа екслибрис ставља име и презиме власника књиге (односно библиотеке) садржи и илустрацију са одговарајућом симболиком која најчешће одражава склоност и карактер власника. Књига је у то доба била велика вредност и привилегија богатих, па се јавила потреба да свака буде обележена. Неки су настојали да то буде елегантније од обичног записивања имена, па су тада код уметника наручивали мале графике које су у почетку имале хералдички карактер, јер су их наручивали племићи чији су породични грбови стављани на екслибрис.

Касније се екслибрис развија од грба, иницијала и симбола до алегоричних мотива, стиха, гесла, шале и опомене посуђивачу књиге.

Екслибриси су рађени у различитим техникама. Првобитно су умножавани дрворезом, затим од 18. века бакрорезом, бакрописом, акватинтом и касније литографијом, сито штампом, линорезом, монотипијом, сликањем, цртањем сериграфијом, калиграфијом, фотографијом и другим техникама.

Развојем штампарства створена је могућност умножавања великих тиража екслибриса који треба да задовољи потребе повећаног броја књига. Штампари су штампали и издавали такве екслибрисе који су били серијски.

На налепници је одштампан наслов екслибрис и уметнички прилог, а у остављени простор власник је сам уписивао или доштампавао своје име. Цена ових екслибриса била је приступачна онима који су били мање имућни.

Почетком 20. века екслибрис добија и другу функцију. Колекционари почињу да сакупљају екслибрисе и стварају колекције. Посебну вредност имали су екслибриси који су штампани највише до 50 примерака нумерисаних и потписаних од стране уметника.

Екслибриси су временом постајали све сликовитији и све више изражавали укус времена и правца у уметности. Екслибрис је пролазио кроз све фазе разних уметничких школа и стилова. Сваки период уметничког стварања одражавао се на екслибрису. Нарочито велику уметничку вредност показују они екслибриси који су рађени почетком 20. века у стилу сецесије.

Данас у свету има преко 15000 колекционара који сакупљају и размењују екслибрисе, а највеће збирке налазе се и чувају у британском музеју у Лондону преко 100.000 примерака, затим у националној библиотеци у Бечу преко 35.000 и у Градској библиотеци у Минхену преко 12.000.

У новије време израђују се обични екслибриси који немају уметничке вредности већ се искључиво на њима налазе штампана имена и презимена власника. На књиге су стављани и *суџерекслибриси* што у преводу са латинског значи велики екслибриси утиснути у виду монограма, или ређе, налепљен на хрбту, предњој или задњој корици, а служе такође као ознака својине и као украс књиге нарочито ако је утиснут у златотиску.

Први екслибриси у Војводини израђују се у четвртој деценији 18. века. Тада екслибрисе раде наши познати бакроресци Христифор Џефаровић и Захарије Орфелин. Међу најстарије сачуване екслибрисе у Војводини за које се зна да су неком припадали су: екслибрис грофа Андреја Хадика (1710-1790) поседника из Футога, у бакру рађеног 1763, у Традиционалном хералдичком екслибрису. Други екслибрис је рађен по поруцбини Марка Ђурковића Сервијског, племића и великог српског добротвора из Новог Сада и Кањиже, који је израдио велики гравер Јохан Ернст Мансфелд, 1774. г. у техници бакрореза са породичним грбом. Вероватно је било још екслибриса у ово доба. Властелини су у својим дворцима осим луксузног и стилског намештаја имали и лепе збирке књига које су биле украшене екслибрисима.

Веће интересовање за екслибрисе у Војводини јавља се крајем 19. и почетком 20. века. Користе се нове технике умножавања од којих је свакако најзначајнија литографија. Тада екслибрисе наручују *индустријалци*, банкарни, адвокати, високообразовани људи и др.

Између два рата екслибрисима се посвећује већа пажња. Екслибрисе раде сликари, графички уметници, као и графичари штампари у техници линореза, дрвореза и другим техникама. Излагали су своје радове у земљи и иностранству и тиме развијали већи интерес за ову врсту графике.

Веће интересовање за екслибрисе јавља се шездесетих година овог века захваљујући графичком уметнику Андрушку Карлу из Сенте, који се још пре рата бавио израдом мини графике. Ради и данас у деветој деценији живота. Израђује екслибрисе у техници дрвореза и линореза урадивши преко 5000 екслибриса за Војвођане, Југословене и многе личности широм света.

Излагао је на стотинак светских изложби. Издао је и ручно штампао неколико мапа екслибриса. Постао је ненадмашив у изради екслибриса.

Седамдесетих година екслибрис се популарише и међу ученицима основних и средњих школа на часовима ликовне културе, а онда и на изложбама ликовног стваралаштва ученика.

Недавно је у Новом Саду, по угледу на Београд и друге градове Србије, основано друштво екслибриса Војводине ради пропагирања ове врсте уметности путем изложби, затим за њихово сакупљање и лепљење на књиге власника. Нажалост, данас се екслибрис у већини случаја умножава ради стварања колекција, евентуално и за излагање, а ређе лепи на корице књига што је била првобитна намена.

У Војводини нема бројних сакупљача екслибриса али су понеке збирке по броју биле веома богате. Између два рата било је неколико сакупљача који су имали интересантне збирке екслибриса које су нажалост после њихове смрти због незнања њихових наследника нестале и пропале. Највећу до сада збирку екслибриса у Војводини имао је културни радник Иштван Ердџи из Сенте која је бројала преко 8000 разноврсних екслибриса.

Збирку екслибриса коју сам сакупљао више од 40 година сада први пут излажем. Потичу са територије данашње Војводине, имају уметничку вредност, а обухватају период од друге половине 18. века до десете деценије овог века у избору из колекције. На изложби ће бити представљени екслибриси из дела некадашње библиотеке Југословенско-Чехословачке лиге из Великог Бечкерека где је свака књига имала посебан екслибрис нацртан у оригиналу а сваки је био другачији, што представља велики куриозитет у историји екслибриса.

За већину екслибриса који се излажу постоје основни подаци а за један мањи број недостају, јер се до њих није могло доћи. На изради Војвођанских екслибриса радило је преко 40 графичара, дизајнера и других уметника.

Посебну захвалност дугујем Архиву Војводине, господину Павлу Станојевићу и госпођи Весни Башић, који су се прихватили одговорног посла око припреме и поставке ове изложбе.

ПОПИС ВЛАСНИКА ИЗЛОЖЕНИХ ЕКСЛИБРИСА¹

Адолпхи Рајниц, Велики Бечкерек. Аутор Анст Л. Доич, литограф Пешта
др Александар и др Вера Марковић
Аленки и Михајла Ковача, Нови Сад
Алфред Розенцвајг, Нови Сад
Алфред Вицке
Андрија Мирковић, Нови Сад. Аутор Варади Калман, сликар професор Нови Сад
Андрушко Карло, Сента. А. Карло Андрушко, сликар и графичар Сента
Ани Севгио, Банат
Ансгари Вац, Нови Кнежевац
Анчи, Нови Сад
Арпад Хутер
Б. Фоки Иштван, Нови Сад. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Баба Михајловићи, Нови Сад
Бада Иштван, Нови Сад. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Бада Иштван и Јохана, Н. Сад, А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Балог Ференц Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Бауер Фогел Ђула, Велики Бечкерек
Беновић Јелена,
Берта Ласло, Суботица. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Бешке,
Библиотека Бломиана
Библиотека Матице српске, Н. Сад. А. Младен Јосић, Нови Сад
Бикар Милеса, Сомбор
Бихлер Х. Велики Бечкерек
Богдан Станојев, Нови Сад. Две варијанте. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Богдан Станојев, Нови Сад. Две варијанте А. Љ. Вујаклија, ист. уметности, Нови Сад
Боднар Имре,
Божа Удовички, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Бордаш Атила, Врбас. Две варијанте. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Боре Живановића, Ср. Карловци. Мотив кошнице из 1823. год.
Бори Агнес, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
Боривоја Миросављевића, Нови Сад. А. Б. Миросављевић, лик. уметник и фотограф
Ботлик Тибор, Бела Црква. А. Ботлик Тибор, Бела Црква
Бранислав Ивковић, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, истор. уметности, Нови Сад
Брашњо. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
Б(удимир) Вој(иновић), А. Б. Војиновић, сликар, новинар-карикуриста Нови Сад
Васе Вучковића, Нови Сад. А. Ђорђе Табаковић, архитекта, Нови Сад
Васе Стајића, Нови Сад. А. Младен Јосић, сликар, Нови Сад
Василије, књигопродавац, Нови Сад
Велнер,
Вера, Нови Сад. А. Крета
Вере Јовановић, Нови Сад. Две варијанте. А. Љ. Вујаклија, истор. уметности, Нови Сад
Вермеш Тибор, Нови Сад

¹ Попис власника изложених екслибриса наведен је азбучним редом, и идентичан је запису са екслибриса.

Вершеци Касино, Нови Сад
Весна Суботић Башић, А. Олгица Стефановић, дизајнер графике, Нови Сад
др Вингце Јене, Суботица
Виолета Рока, Велики Бечкерек
Витазослав Хроњец, Нови Сад. А. Алојз Климо, Нови Сад
Владан Станојев, Нови Сад. А. Миодраг Миша Недељковић, сликар и граф. Нови Сад
Владана Станојев, Нови Сад. А. М. Миша Недељковић, сликар и графичар, Нови Сад
Владимира Богдановића, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
Вуковић Лазар, Суботица
инж. Гере Јожеф, Сента. А. А. Карло, сликар и графичар, Сента
Георгије Бељански, Суботица
Георги Поштић, Нови Сад. А. Иван Болдичар, графичар, Нови Сад
Георгиус Адамус Рајдер. А. Х. Кентген
Грујик Жофија, Сента. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
ДСХ,
инж. Давиди Поповић, Нови Сад
Данијел Геза, Велика Кикинда
Дезеји Пал, Сента
Дејан Прекајски, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Деме Ђула, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Добош Јанош, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Драгомира Ивковића, Нови Сад. А. Мирко Стојнић, арх. дизајнер и хералдичар, Нови Сад
Државна гимназија у Србобрану
др Душан Попов, Нови Сад. М. Миша Недељковић, сликар и графичар, Нови Сад
др Душана Поповића, Сурдук
Душице Милованов, Нови Сад. А. арх. Ђорђе Табаковић, Нови Сад
Душице Станојев, Нови Сад, А. Слова, М. Миша Недељковић, Нови Сад
Ђ.не,
Ђарфаш Едене,
др Ђ(енеш) В (иктор), Сечањ
Ђорђа Гачића, Нови Сад. Две варијанте А. Љ. Вујаклија, истор. уметности, Нови Сад
Ђорђа Ивковића, Нови Сад
Ђура Давидовац, Нови Сад. А. Богдан Станојев, ликовни педагог, Нови Сад
Ђура Табаковић, Нови Сад
Емил Секел. А. Р. Ханке.
Епархије Бачке, Нови Сад.
Ердељи Иштван, Сента. Две варијанте. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Ерика Кекс, Велики Бечкерек. Две варијанте
Ернер Штал, Велики Бечкерек
Жабалји Касино, Жабал
Зоран Томић, Нови Сад. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
инж. Ивуи Балог,
Илин Ласло, Суботица. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Ирис,
Иродалми Табор, Кањижа. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
Иштван Рил, Суботица
Јосенус Фелдешди, Нови Сад. Две варијанте
Југосл.-Чехословачка лига, Велики Бечкерек. Шест варијанти. А. Витовски
Карл Винтерштајн,
др Карло Месингер, Ечка
Катона Пал, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента

Кеслер Оскар, Велики Бечкерек
 Киш Оскар, Нови Сад, Две варијанте. А. Конрад
 Короши Чома - Шандор, Нови Сад
 Клајн Арпад, Велики Бечкерек
 Клајн Јожеф, Нови Сад
 Клајн Оскар, Нови Сад
 Ковачевић фамилије, Визић. А. Коле Ђиновић, дизајнер, Нови Сад
 Комлош Илонка и Ресо, Нови Сад
 др Копач Пал, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
 др Корнел Радуловић, Велики Бечкерек
 др Ковач Бодог, Велики Бечкерек
 Краус Лајош,
 Кредитна банка, Дебељача
 Кункин Жужана, Суботица. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
 Курт Браун, Нови Сад
 Ладислав Бузетски, Суботица
 Ланзерић
 др Дугоши Деме, Нови Сад. Две варијанте
 Љубибратић. Суботица. А. Фаркаш Бела, Суботица
 Љ. Никић,
 Љубомир Вујаклија, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности Нови Сад
 М. Иванковић, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
 М. Кир. Келети Керешкеделми фоишкола, Нови Сад
 М. Кир. мезегаздашаги кишерлети интезет, Нови Сад
 М. Лучанин,
 Мађар Домокош, Суботица
 Мајороши Имре, Кањижа. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 Манастир Велика Ремета
 Манастир Врдник
 Манастир Ковиљ. А. Милан Кешел, сликар, Нови Сад
 Марије Меснер, Земун. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
 Мартино Коцнеј,
 Маркус Ђурковић Нобилис Сервиски, Нови Сад. А. Јохан Ернст Мансфелд, гравер, Беч
 Милана Мијачевића, Нови Сад. А. Милан Мијачевић, сликар, Нови Сад
 Милован Никовић, Суботица. А. Љиљана Кртинић-Илић, дизајнер, Суботица
 др Миленко Петровић, Нови Сад
 Миодраг Миша Недељковић, Нови Сад. А. М. Миша Недељковић, сликар и графичар,
 Нови Сад
 Мирко Калмар,
 Мирко Стојнић, Нови Сад. А. арх. Мирко Стојнић, дизајнер и хералдичар, Нови Сад
 Мирко Стојнић, Нови Сад. А. Тхе Еактон прес, Норвалк
 Мирослав Демак, Стара Пазова. А. Клаћик Јозеф, сликар Стара Пазова
 др Мирослав Негројевић, Нови Сад. А. Живко Бојчић, дизајнер, Нови Сад
 Марнитц Фриђеш
 Матијевић Лајош, Нови Сад. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
 Матица словачка, Бачки Петровац
 Менхарт Золтан. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
 Милане Бајкић, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
 Милица Моч, Нови Сад. А. Милан Ђурић, сликар и графичар, Београд
 Молнар Ева, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
 Нађ Вилмош, Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента

Нада Берић, Ковин. А. Олах Шандор, сликар Суботица
 Нада Ђуровић-Недељковић, Нови Сад. А. Нада Ђуровић-Недељковић, сликар и графичар
 Народна библиотека Сента. А. Андрушко Карло, сликар и графичар, Сента
 Недељковић (породице) Нови Сад. А. М. Миша Недељковић, сликар и графичар,
 Нови Сад
 Нестор Вуков, Сента. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 др Николе Вајагића, Нови Сад. А. Бојчић Живко, дизајнер, Нови Сад
 Озрен М. Радосављевић, Црвена Црква. А. В. Петровић, студ. арх. Бела Црква
 Оливере Радовановић, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
 Отмар Хајнце,
 П. Данијел,
 Павел Кисела, Кулпин. А. Павел Кисела, Кулпин
 Павле Станојевић, Нови Сад, А. Олгица Стефановић, дизајнер графике, Нови Сад
 Пап Катинка, Врбас. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 Паул Гутман, Вршац
 Петер Ек, Велики Бечкерек
 Петер Шмит, Велики Бечкерек
 Пецарски Станко, Сента. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 Пипа, Велики Бечкерек
 Пушкаш Серафине, Нови Сад. А. Серафина Пушкаш, сликар, Нови Сад
 Радише Гачића, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
 Радмила Радуловић, Велики Бечкерек
 Раднички универзитет, Суботица. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 Радован Завишић, Нови Сад
 Радови Бунарџић, Нови Сад. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
 Рајко Плавшић, Сомбор
 Рац Сабо, А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 Рене де Батц,
 Рихард Штерн, Вршац
 Роберт Звенети, А. Заунер
 Роман - Хусак Јулија, Мали Иђош
 Романа Миза, Нови Сад. А. Хебус - Баранецка Стефанија, сликар, Љвов
 Рудић Акуш, Сента. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 др Рудолф Шмит, Нови Сад
 Рудолфи Котек, Футог
 С. Ј. Нови Сад
 Сабо Лајош, Сента. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 Сабо Михаљ,
 С. Человски, Бачки Петровац. А. Иван Крижан, примењени уметник, Равно Село
 Самуел Человски, Б. Петровац. А. Хасик Михал, Кулпин
 Самуел Человски, Б. Петровац. А. Клаћик Јозеф, Стара Пазова
 Сеге Јудит, Велики Бечкерек
 Сели Иштван, Нови Сад. А. Бенеш Јожеф, Нови Сад
 Секулић Милан, Сремски Карловци
 Селинка,
 Сентелеки Корнел, 1893-1993. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
 А. Силбереки Таршашкер тулајдона, Силберек (Б. Брестовац)
 Сомбати Ержебет, Нови Сад
 Софија Чупић, Нови Сад. А. Рада Чупић, проф. Академије уметности, Нови Сад
 Слободан - Бата Недељковић, Нови Сад. А. С. Бата Недељковић, сликар и графичар,
 Нови Сад

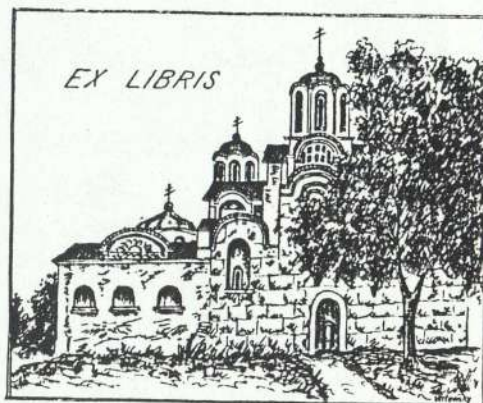

Спиридонових,
Стана Пирц, Велики Бечкерек, две варијанте
Стеван П. Вујков, Нови Сад. Цртеж из једне књиге 1507 год.
Степанус Браун,
Танга (Илонка Вагнер-Татић), Нови Сад. А. Рада Чупић, проф. Академије уметности,
Нови Сад
Тања Крагујевић, Сента. Две варијанте. А. А. Карло, сликар и графичар, Сента
Телеки Марија, Кањижа. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
др Тибор Ервин, Нови Сад
Толнаи Ласло, Нови Сад
Толнаи Ото, Нови Сад
Труде Хелман,
Тхомас Филип Еард Греј,
Е. Мешеинел,
Фараго Берђ,
Фаркаш Чалат, Велики Бечкерек
Федора Бикар, Нови Сад
Фелдежди Јожеф, Нови Сад. Пет варијанти А. Карло, сликар и графичар, Сента
Фењвеш Лајош, Суботица
Феодор Живковић, Нови Сад
др Фишер Лео, Нови Сад
Флора Полицер, Велики Бечкерек
Фроинд Ида,
др Фриц Розенфелд,
Хана Рут Голдшмит, Велики Бечкерек
Херн Волфрам, Велики Бечкерек
Хризостом Столић Хилендарац, Вршац. А. Љ. Вујаклија, историчар уметности, Нови Сад
Цофман, Вршац. Две варијанте.
Цопинг Гертруд, Суботица
др Чедомир Попов, Нови Сад. А. М. Миша Недељковић, сликар и графичар, Нови Сад
др Чордаш Михаљ, Суботица. А. К. Андрушко, сликар и графичар, Сента
Черњеи Бешке,
Шандор Ласло,
Шишковић Петер, Суботица
Шоти Ференц, Велики Бечкерек
Шулхоф Андор, Нови Сад.

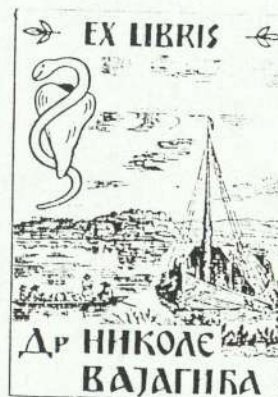
СУПЕР ЕКСЛИБРИСИ:

Р. М. (Ракиле Манојловић, Нови Сад)
Јасеноваи Кешег Непкењивтара

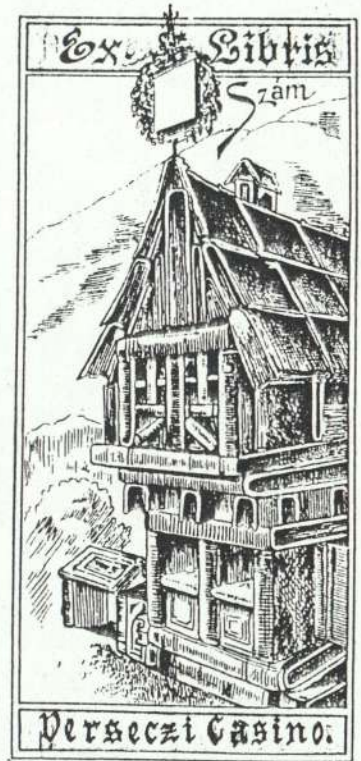
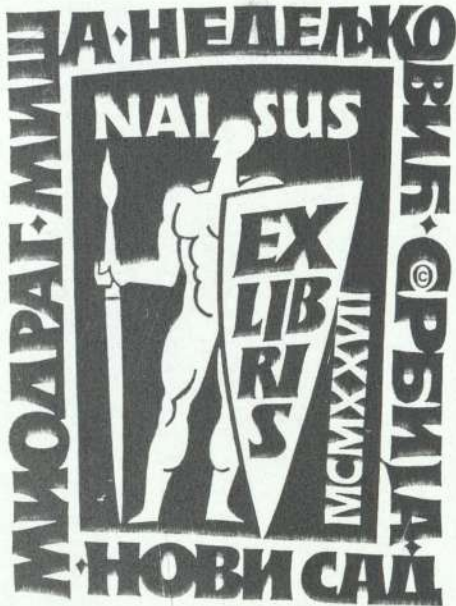

МАРИЈА И ВАСИЛИЈ
ЈУГОСЛ. ЧЕХОСЛОВ. ЛИГА
ВЕЛ. БЕЧКЕРЕК

A.G. Bistrica, 1997. Служба Служба 1997

